

Методе борбе против корупције у управи и бизнис сектору и оцене њихове ефикасности.

Како професор и аутор, Роберт Клитгард наводи: „Један од разлога због које је корупција велики проблем је можда равнодушност и став да се ништа не може предузети поводом тога. Корупција је, након свега, стара колико и владање.“. У свом даљем тексту наводи пар примера где је корупција, као и неки видови метода борбе против исте забележени. Између осталог цитира Платона, који у свом делу, „Закони“, каже: „Чиновници су дужни да обављају своје дужности без примања поклона... Створити сопствену процену и онда поступити по њој као исправној, није лако, и то је човеков најсигурнији пут да са верном пажњом поступи по закону који налаже, „Не врши свој посао за поклон“.“ Такође, Роберт наводи да: „Као болест, корупција ће увек бити са нама. Међутим ова тужна чињеница не сме да нас спута да смањимо ту болест, нити да нас парализује од покушаја да је смањимо.

Корупција може да се појави у разним секторима, био то приватни или јавни па и невладине организације. Корупција у јавном сектору подразумева политичку корупцију, корупцију владиних агенција и управних органа као што су полиција и царина, корупција у процесима додељивања јавних средстава за уговоре, донације и запошљавање. Корупција у приватном сектору подразумева како корупцију између пословних субјеката тако и корупциони однос између јавног и приватног сектора као што су на пример јавне набавке.

У погледу јавне управе корупцију бисмо могли дефинисати као свако одступање од начела једнакости у односу јавних службеника према осталим грађанима. Јавна управа има задатак да врши све оне друштвене делатности које појединац сам не може да их чини уопште или не може да их обавља у довољно доброј мери. Она мора бити ефикасна, поштовати владавину права, начело једнакости и равноправности у односу са грађанима и водити се правилима струке. Јавни Службеници, као и остали грађани, обављају стручан посао потребан друштву и зато је императивно да службеници у управним органима не смеју према другим грађанима доћи у положај који их чини неједнаким.

Кратак увид у пракси антикорупцијских стратегија и политика земаља које су се у великој мери избориле са корупцијом показује да се мора поћи од оздрављења јавне управе. Конкретно, оне су регрутовале високо квалификоване службенике, које су веома добро платили и доделили им врло делотворне службе за примену одлука. То значи да није довољно корупцију само откривати и кажњавати. То би значило ударање по последицама. Борба против корупције треба да се остварује, пре свега, превентивно.

Морају се учинити максимални напори успречавању корупције, а тек потом предузимати мере да се искорени оно што је преживело од корупцијске праксе.

Успешна антикорупцијска борба мора да захвати бар пет основних подручја:

- политичку одговорност, уз помоћ јавности и транспарентности политичких одлука, уствари, фер такмичење странака;
- јачање државних институција: парламента- кроз јавну одговорност и јавне ревизорске поступке коришћења буџетских средстава; судства- кроз јачање независности судова и судија; кроз независно јавно тужилаштво и кроз стриктно извршавање мера и казни; владе и јавне управе кроз надзор над јавним конкурсима, буџетским новцем и јавном имовином;
- учествовање цивилног друштва у јавном животу и улога медија у јавним пословима: удружења грађана и остали облици цивилног друштва треба да шире информације о корупцији, предлажу акције, организују јавна сведочења, расправе и објашњавања и тако постану савезник државе у борби против корупције; независност медија и њихова истраживачка улога посебно су важни у антикорупцијској борби;
- стварање успешног приватног сектора привреде: где припада како поједностављење и рационализовање услова оснивања и деловања фирми, тако и транспарентност власништва над њима као и њиховог пословања;
- најзад, за успешност борбе против корупције нужна је реформа јавне управе: она се мора базирати на раздвајању функција привређивања и доношења прописа (регулисања) на строгом рачуноводственом и ревизорском надзору употребе јавних средстава: на начелу „меритократије”, тј. способних, високо стручних, мотивисаних и пристојно плаћених јавних службеника.

Имајући све то у виду, јасно је да свака земља треба да одабере властиту стратегију и приоритетна подручја борбе против корупције. У ствари, борбу против корупције треба прилагодити како преовлађујућем типу корупције, тако и специфичним условима, јер нису све мере успешне у борби против свих врста корупције, као што то нису ни на свим подручјима.

Такође, потребно је и непрестано едуковање најшире јавности и медијска кампања у циљу јачања сензибилитета јавности на сваку појаву корупције, како у привреди, тако и у свим јавним службама (образовању, здравству, управи, полицији, правосуђу итд.).

Први корак у борби са корупцијом је измена постојећих и доношење нових законских текстова и њихово усклађивање са међународном законодавном анти-корупцијском праксом.

Међутим, прописивање не значи нужно и превенцију. Кривични, грађански и административни инструменти превенције корупције се суочавају са сличним изазовима, као што су несагласност, тенденција да се закони и прописи користе као брза решења, ризик од презасићености прописима и неефикасност истих.

Под тим се подразумева и оснивање независних тела за борбу против корупције. Међутим, овде треба бити опрезан јер превелике надлежности које новим законом може добити Агенција, дају могућност да она сама постане извор корупције, уместо да се са њом ефикасно обрачуна.

*Пример Сингапура

(прилагодили су мере превенције околностима које су карактеристичне – мали број становника, стабилна Влада, висок животни стандард, развијена инфраструктура);

Пронашли су факторе који подстичу раст корупције (ниске плате, неефикасни административни систем), који су им потом били основа за развој анти-корупционе стратегије која се састојала у следећем: независна, добро опремљена антикорупцијска агенција, надзор над применом стратегије, плате у јавним службама које не заостају за приватним сектором, смањена бирократија).

Мере превенције:

- бирократија: ротација запослених да би се избегло њихово учвршћивање на позицијама;
- политика: повећање транспарентности, нпр. надгледање финансирања странака, јасније и прецизније одређено разграничење између правосуђа и државе;
- судске и репресивне мере: теже казне за коруптивне активности и оснивање независних анти-коруптивних тела;

Национални системи интегритета: 1990-их основани од стране ТИ, представља списак реактивних, превентивних и проактивних мера и механизма који треба да буду примењени на начин који одговара конкретним околностима. Оно на шта треба обратити пажњу *

Мексико – Министарство државне службе – нови модел контроле и ревизије јавних радова

- ново одељење за контролу и ревизију јавних радова, 2009. година, мноштво иницијатива, обука, организовање међународних скупова и развој стратегија за одређене секторе, нпр. здравство...

-Поједностављење администрације ради побољшања ефикасности владе

Министарство јавне администрације (управе) је развило стратегију ради реформисања законског оквира кроз АПФ (Mexican Federal Public Administration agencies). Влада је започела серије реформи које се састоје у елиминацији непотребних правила, огрличавању за издавање нових правила и обезбеђивање сигурности кроз транспарентност. Побољшања се огледају у значајном смањивању броја правила, упрошћавању процедура за стандардизацију и повећању ефикасности административних процеса.

Турска - СМС систем

Обавештавање грађана о поступцима који су у току пред судом СМС порукама па је систем тиме транспарентнији и мање подложен корупцији.

Системи за пријаву имовине

-Системи за пријаву имовине и прихода подразумевају да се јавни службеници изјасне о свом приходу, средствима и финансијским интересима. Они су намењени превенцији и омогућавају утврђивање да ли се јавне службе користе у личне сврхе и омогућавају изградњу интегритета у јавној администрацији.

Постоје различити начини регулисања ових система, а прате их мноштво изазова са којима се сусрећу. Ефикасност система зависи од културног, институционалног и политичког окружења у оквиру ког се примењује (потребно је да се кривични поступци који се воде против лица која су поступила супротно одредбама воде и у случају доказивања кривице примене одговарајуће санкције).

ШВЕДСКИ МОДЕЛ У БОРБИ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ

Шведска спада међу земље у којима је, према мерењу перцепције корупције од стране ТИ, корупција сведена на најмању могућу меру. Шведска стално чини напоре да побољшава и изоштрава антикорупцијске мере. У оквиру тих мера најчешће се посматра и истражује корупција у државној управи, затим на високим политичким нивоима власти, као и корупција на нивоу куповине и продаје.

У Шведској су развијена средства у борби против корупције: јавност, слободна и независна штампа, слободни судови и тужилаштво, државна ревизија и слободни и независни органи у оквиру власти који контролишу све што може да произведе ризик коруптивног деловања. Ревизорска институција је независна и она је најстручнији орган који прати трошење државног буџета у који улажу сви грађани. Колики је значај дат том независном државном органу показује и чињеница да у Шведској постоји 2.700 ревизора.

На нивоу државе је централна ревизорска институција у којој је запослено 300 ревизора. У свакој општини постоји један или више стручних ревизора, што зависи од величине општине, и укупно их је у Шведској 400. Партије на власти, од локалног преко регионалног до централног нивоа, дужне су да одреде, пропорционално преко учешћа у власти, укупно 2.000 ревизора. Они нису стручни ревизори, већ појединци који, када партије одреде, пролазе кроз стручну обуку у трајању од шест месеци. Њихова улога је да контролишу како буџетска средства троше појединци из власти. Другим речима, ревизорску контролу чине три групе и три нивоа ревизора. Два су стручног карактера, а трећи ниво је партијског карактера чији је задатак праћење рада својих кадрова у власти који су задужени за трошење буџетских средстава.

Што се тиче неких значајнијих и ефикаснијих метода борбе против корупције вредних помена, издвојили бисмо Хонг Конг, и Либерију.

За борбу против корупције потребна је политичка воља, осећај одговорности, храбрости и тешког рада међу свим члановима друштва једне земље. Потребно је у те институције увести актере који ће учинити напоре институција успешнијим у борби. Тако на пример имамо Елен Џонсон Сирлиф, председницу Ливерије која је у својој посвећености за борбу против корупције суспендовала сопственог сина са 46 других виших владиних званичника због њиховог одбијања да своју имовину „обелодане“ либеријским анти корупцијским званичницима.

Либеријска анти корупциона комисија (Liberia Anti-Corruption Commission(LACC)) је основана 2008 године да директно истражује, препоруђује за кривично гоњење сваки чин корупције корупције у сваком сектору владе укључујући ту и приватни сектор и да институционализује мере у циљу „истребљења“ овог понашања и њеног негативног утицаја. LACC је аутономна и независна агенција са пет комесара.

Функције комисије су, поред својих специфичних функција, између осталог, да:

- 1.) Истражује сва дела корупције откривена или пријављена да су се десила у јавном, приватном или цивилном сектору Либерије, заједно са следећом ставком, у циљу откривања починилаца, обима изгубљене добити или штете било којој јавној, приватној или цивилној имовини која је резултат дела корупције;
- 2.) Да истражи понашање било које особе(а), без обзира на позицију или статус, природно или на други начин, ако понашање особе(а) представља дело корупције;
- 3.) Да испита и истражи било које информације, ствари или извештај који указује или подиже сумњу да су понашања, радње или одлуке јавних или приватних званичника у својој дужности представљају акт корупције дефинисан у овом акту;

- 4.) Да има приступ и покреће гоњење са министарством правде свим случајевима корупције на начин који је предвиђен актом;
- 5.) Развија и/или усваја одговарајуће мере у складу са законом да утврди, прати и замрзне било коју имовини или добит проистеклу из дела корупције и да осигура конфискацију исте путем суда; Такође, у циљу ефикаснијег обављања дужности и функција комисије, нужно је да се правила поступка или *modus operandi* јасно дефинишу као упутства, не само за чланове комисије, него и за јавност и оне чији интереси могу бити субјект егzekутиве комисије; Такође, део VII, одељак 7.1a акта даје пуномоћ петорици комисионара да праве, одобравају, мењају или укидају принципе, процедуре и системе који управљају или би да да управљају администрацијом и радњама комисије.

Достигнућа комисије јесу да је предложила 10 нових мера о пажљивом поступању влади да помогне у сузбијању корупције и да поврати јавно и међународно поверење у владу Либериие. LACC је предложио министарству правде да бивши председник Либериијске телекомуникационе мреже буде формално оптужен и гоњен за дела корупције у 2009. години. Поред ових, постоје још неколико постигнућа агенције а најзначајнија јесте чињеница да, са обзиром на сиромаштво грађана, бурну прошлост и других тешких околности, Либериија је успела да напредује са 2.1 на скали Transparency International-а на 3.3 2010 године и била 87 земља на листи од 178 земаља а по прошлогодишњем извештају заузима 83 место.

ХОНГКОНШКИ МОДЕЛ У БОРБИ ПРОТИВ СИСТЕМСКЕ КОРУПЦИЈЕ

За сада најбољи и најуспешнији пример борбе против корупције у свету је хонгконшки пример – систем темељно разрађеног законодавног и институционалног начина у борби против корупције. Може се сматрати да је овај модел свеобухватно разрађен, прецизно организован, што је пример систематичног приступа у борби против корупције.

Његова потпуност огледа се у томе што независно државно тело обухвата најбитније и најзначајније функције у борби против корупције: надзорне, контролне, регулативне, превентивне и истражне. Посебно се издваја истражна функција, темељно разрађена и на основу тога добро организационо постављена. Наравно, оно што том телу омогућава да рационално и ефикасно функционише и постиже максималне резултате јесу добри закони и оштре казне.

Када је у питању политичка корупција једно од најбољих законских решења јесте укидање имунитета свим функционерима у власти, као и припадницима безбедносно-правосудних органа. Другим речима, нико нема имунитет ако истражни органи комисије прибаве материјалне доказе.

Хонгконг је шездесетих и раних седамдесетих година 20. века био међу земљама с највећом корупцијом и у Азији и у свету. Ради обрачуна с тако високом и раширеном корупцијом формирана је Независна комисија против корупције (Independent Commission Against Corruption – ICAC). То независно државно тело почело је да ради 1974. године, али тек када је реформисано, пре свега добијањем истражне функције, почело је од 2002. године да показује успешне резултате. Захваљујући изузетној ефикасности ICAC, Хонгконг се већ 2008. године сврстао међу 20 најмање корумпираних земаља у свету, тачније, заузео је 13. место, а 2012. године померио се на 12. место. Истраживања о раширености корупције у Хонгконгу показала су да ICAC подржава чак 99 одсто грађана.

У борби против корупције у хонгконшком моделу укључена су искуства Светске банке која су уврштена у извештају под насловом: „Помоћ земљама у борби против корупције – улога Светске банке“ (Извештај је објављен 1997. године). Та искуства односе се на примену три елемента у борби против корупције: спречавање, обука и спровођење. Било који од тих елемената да изостане или не буде ефикасно примењен подухват је доведен у питање и у том случају најчешће пропада. Оно што треба констатовати јесте да је хонгконшки модел борбе против корупције резултат добро разрађеног модела вођења политике у борби против корупције упркос свима који су пружали отпор, били незадовољни, чак и наоштрене јавности која је сумњала да се све то може на успешан начин завршити.

Према хонгконшком моделу, тако разрађена стратегија примењује се на све системе и подсистеме у држави и друштву. Она није ограничена само на јавни сектор. Посебна врлина хонгконшког модела јесте да су сва три наведена елемента стратегије добро усклађена и примењена у исто време. Циљ хонгконшке стратегије био је да корупцију доведе до границе када она није више саставни део система, подсистема и свакодневнице и када не може да угрози нормално функционисање државе и друштва. Тај степен корупције могуће је држати под контролом тако да она не може да изазове било какве штетне и разарајуће последице.

ICAC је ваљано поставила и разрадила унутрашњу организацију, поставши пример добро постављене унутрашње структуре. Два принципа битна су у њеној организованости. То су јасно разграничена хијерархија и одговорност. На челу ICAC су директор и његов заменик. Директор је одговоран за вођење борбе против корупције, као и за управљање запосленима унутар ICAC. Бира се на период од три године и не може да буде изабран из састава стално запослених у ICAC (долази споља као угледни појединац код којег су доказане и показане стручност, искуство, висок осећај одговорности, као и мера, односно одмеравање у доношењу одлука, висока компетенција и доказана морална култура. Посебно се води рачуна да се у претходним пословима доказао као непоколебљив, упоран, истрајан, храбар и одговоран човек). Запослени у ICAC бирају се јавним конкурсима са уговорима на одређено време, односно на период од две и по године. У

конкурсним условима траже се експерти за поједине области битним у борби против корупције, а истовремено и људи који имају не само искуство и резултате већ и чисту професионалну прошлост.

Разлози зашто је хонгконшки начин истраживања и испитивања корупције успешан: нису одвајане битне и небитне чињенице коруптивног проблема зато што се често испостављало да је оно што је наводно небитно управо проузроковало и омогућавало коруптивну радњу; уважавање као битне сваке жалбе, независно са колико података и аргумената се располаже. Посебно је значајно да је ICAC разлоге које наводе грађани, а који поткрепљују сумњу у коруптивно дело, третира као битне. У овом независном државном телу формирана је свест да се озбиљно схвати свака жалба грађанина, јер ако се то не би тако урадило грађани се више никад неће обратити таквој институцији; разумевање да сваки облик селекције коруптивних проблема може бити опасан, одбацивањем селективности пристрасност се искључује; нема игнорисања било чије жалбе и да је свака до краја испитана и истражена; свака корупција је подједнако третирана.

ICAC је, међутим, закључила да управо распрострањена ситна корупција може озбиљно да штети функционисању државе и друштва. На тај начин подједнако је третирала и ситну и крупну корупцију.

У истраживачком делу функционисања ICAC посебно се истичу два обележја. Прво, истрагу никада не иницира она и њени интерни извори. Друго, ICAC показује одговорност према жељама и захтевима јавности, односно реагује на оно на шта се грађани жале и то до краја истражује. Оно што још карактерише рад ICAC јесте поштовање поверљивости података у истрагама. До сада се то показало као успешно и на основу тога ICAC је стекла још веће поверење јавности. Заштићени су посебно појединци који подносе коруптивну пријаву.

Први од три елемента, који су саставни део стратегије ICAC, јесте спречавање корупције. Спречавање се превасходно односи на проучавање система и подсистема, посебно на њихово функционисање, као и процедуру администрације. У оквиру спречавања било је неопходно одредити приоритете. На прво место, стављене су процедуре стога што је на њих било највише притужби. Потом је разматрано функционисање система, посебно оних на чије функционисање су се највише жалили грађани. То је било потребно да би била дата одговарајућа препорука о будућем раду. На основу препорука, које су темељно разматране, у ICAC је сачињена коначна препорука за одговорна лица у системима и подсистемима. Водило се рачуна и о томе да препоруке и њима засноване нове процедуре буду реално примењиве и ефикасне при спровођењу.

Други елемент стратегије је обука. Најпре су одређени принципи за јавну обуку. Циљ обучавања за борбу против корупције јесте да грађани разумеју зашто је корупција

штетна, опасна и зла друштвена појава и да се подстакне заједничка борба против ње у оквиру државе и друштва. ICAC је сматрала да је неопходно спровести обуку целокупног становништва. У процесу обуке ICAC се обавезала да ће у јавности износити детаљне, прецизне и упоредиве статистичке податке о свом раду. Такође, убрзо је схватила да треба да истражује мишљење грађана о њеном раду. Истраживања о мишљењу грађана, посебно резултати анкета које су спровођене, ICAC је јавно објављивала. На основу објављених статистичких података и графикана о раду ICAC, јавности је омогућено да прати резултате и сагледава напредак у борби против корупције.

Трећи елемент стратегије је спровођење. Оно подразумева мерење спречавања и обуку, као и процесуирање учесника коруптивног дела. После процесуирања, односно утврђивања материјалних чињеница, Кривичним законом одређене су строге затворске казне. Такође, учесницима у коруптивном делу одузима се целокупна имовина. Породице оних којима је одузета имовина шаљу се у социјалне институције које воде бригу о њима. Ове мере су наизглед репресивне, али су, према показаним резултатима, испале превентивне.

(ТИ: резултат-75, 15/177 на ранг листи, 2013. година; 2012. године 77)

Када је WEF спроводио истраживање о томе шта је највећи проблем за приватни сектор и бизнис на тржиштима у настајању одговор бизнис лидера је био – корупција. Кажу да иако се воде начелима владавине права, анти-корупционе политике и транспарентности, када дођу на терен државе где је корупција раширена они буду кажњени .

Уобичајно је да се појам корупције посматра кроз власт и њене институције, међутим веома је битно са становишта анализе корупције као појаве и са становишта постојања и функционисања владавине права и доброг пословног окружења да се феномен корупције посматра и у самом приватном сектору, па тако и у односу власти и приватног сектора.

Корупција у приватном сектору подразумева, не само мито које пословни субјекти дају јавним службеницима већ и подмићивање између два пословна субјекта којим се осигурава нека пословна трансакција. Оно што разликује такве нелегалне трансакције од легитимних пословних трансакција (маркетинг, односи с јавношћу) јесу специфична намера да се нелегалним средствима наруши интегритет приматеља мита у замену за мито. То је облик корупције који угрожава слободно тржиште и штетан је не само за компаније чији представници примају мито већ и за друштво у целини

Поступак јавних набавки, ситуација када влада прибавља робу или услуге од приватног сектора; Инвестирање приватног капитала у државу, било да је инострани капитал било да је домаћи; Приватни инвеститори могу имати утицаја на доношење појединих прописа па чак и закона који би олакшали њихово пословање у одређеној држави.

Пословни субјекти наводе да су најчешће сврхе давања мита:

-убрзавање пословних поступака 42,5

-осигурање повољнијег третмана 14,1

-окончање поступка

-давање мита без неке специфичне непосредне сврхе за привредно друштво даваатеља мита, што говори да се на тај начин јавни службеници поткупљују за будуће контакте у интересу фирме.

УН-ов Глобални споразум и Пакт о интегритету су два

Глобални договор Уједињених нација представља добровољну иницијативу која укључује представнике компанија, академских институција, цивилног друштва, градова и синдиката који су своје деловање посветили поштовању десет универзалних принципа из области људских права, радних права, заштите животне средине и борбе против корупције.

Један од основа Глобалног договора јесте и Конвенција Уједињених нација против корупције јер се десети принцип односи на борбу против корупције.

Глобални договор очекује од компанија да прихвате, подрже и успоставе, у оквиру своје сфере утицаја, низ вредности из области људских права, права на рад, заштите животне средине и **анти-корупционе политике**.

Принцип 10: „Компаније треба да учествују у борби против корупције у сваком смислу, укључујући изнуде и проневере“

Уговор о интегритету је механизам развијен 90тих година од стране Transparency International (TI) да би помогао Владама, економском и грађанском друштву који се припремају за борбу против корупције са нагласком на јавне уговоре. Поступак склапања уговора укључује споразум између Владе или владиних органа и свих купаца, тј. лицитаната, односно понуђача за уговоре са јавним сектором. Уговор садржи права и обавезе којима се потписници обавезују да ниједна страна неће платити, понудити, захтевати или прихватити мито, или бити у тајном споразуму са својим конкурентима у циљу добијања уговора. Понуђачи се обавезују да ће обзнанити свим тендерским комисијама трошкове/износе које су платили било коме ко је повезан са уговором и да ће се приликом сваког нарушавања уговора примењивати санкције. Ове мере се крећу од губитка права на уговор, сношења одговорности и плаћања казне за насталу штету, па све до укључивања на црне листе понуђача.

.....

У вези са напред изнетим, област јавних набавки је била и још увек је једна од области која се у Србији, као и у свету обавезно повезује са корупцијом. Сматра се да је у овој области корупција јако распрострањена а у нашој земљи су створени многи механизми за изигравање правила која је уређују.

Област јавних набавки представља област у којој су приватни и јавни сектор битно повезани, и за сузбијање корупције у овој области потребно је активно учешће свих страна и захтева изналагање сложених решења.

Наиме, ради се о томе да је систем јавних набавки требао да обезбеди поштовање правила тржишне утакмице и да буде ефикасна превенција против корупције. Систем предвиђа да

на јавним тендерима понуђачи изнесу своје најбоље понуде на основу јавног конкурса и јасно дефинисаних критеријума у њима, а да на истом буду изабрани они понуђачи чије понуде представљају најбољи однос квалитет-цена.

Међутим, код нас су се појавили многобројни начини за заобилажење конкуренције и нарушавање правила тржишне утакмице као што су необјављивање тендера, потписивањем анекса уговора након добијеног посла којим се мењају услови из уговора у корист понуђача који је понудио најнижу цену, у јасној намери, од почетка да каснијим анексима уговора постигне битно вишу цену, затим забележени су и случајеви удруживања са конкурентским фирмама, у циљу добијања посла.

Оваквим поступањем наноси се велика штета јавним добрима, будући да се не бирају најбољи понуђачи, али се штета наноси и приватном сектору, односно оним компанијама, које у свом пословању не користе нелегална и нелегитимна средства, тиме што улажу своје ресурсе и људско у припремама за овакве тендере на којима су унапред дисвалификоване и немају никакве реалне могућности за добијање посла, будући да су те те одлуке донете много пре расписивања истих.

Делимичан узрок проблема лежи у томе што о плановима јавних набавки одлучују лица која се налазе у управним и надзорним одборима јавних предузећа и они су на та места постављени искључиво из политичких разлога, па и одлуке доносе руководећи се својим или партијским интересима, а не интересом јавног добра.

Компанијама које послују на тржишту на коме је ово уобичајна појава врло брзо постане јасно да ће им пословање са профитом на таквом тржишту бити могуће само уколико се повезују са таквим лицима и користећи се корупцијом.

То није нешто што је новост за све нас. Бројна истраживања потврђују да као једну од највећих недостатака пословању у нашој земљи компаније управо и налазе у широко распрострањеној корупцији. Други, којима не смета коришћење нелегалних и нелитимних средстава, то виде као предност.

Врло често можемо чути у јавности изјаве од стране оних који су на власти да је доказ у прилог чињеници да при додели неког посла није било корупције, и то да су посао добиле успешне компаније из Немачке, Аустрије и неких других земаља. Иако у начелу јесте тачно да неку компанију из Немачке не занима да ли је неко нечији брат, стриц, пријатељ или партијски колега, ипак треба имати на уму да је циљ пословања сваке компаније профит и да уколико компанијама постане јасно да ће се њихов профит вишеструко увећати или добит осигурати повезивањем са одређеним лицима, то само по себи представља битан подстицај за компаније да послују служећи се нелегитимним средствима.

Решење би се могло наћи у комбинацији транспарентности сви информација које су од значаја, развијањем бољег механизма надзора од стране независних и самосталних органа и кажњавањем оних који су прекршили „правила игре“.

Када су у питању компаније и приватан сектор то би могла бити нека врста „црне листе“ на којој би се налазиле компаније које су се бавиле недозвољеним активностима у нади да ће та врста негативне „рекламе“ бити подстицај за њих да се убудуће не баве таквим активностима.

Такви и слични подстицаји би требали бити сасвим довољни да компаније саме у својим нормативним катима јасно забране корупцију. што је до данас учинио јако мали број компанија.

У том смислу, јако је важно радити на развијању свести код лица на руководећим позицијама која одређују политику фирме и доносе одлуке о предузимању недопуштених активност. Уколико код таквих лица већ не постоји морална обавеза за поштовањем прихваћених норми, треба пронаћи правни и законски оквир да им се онемогући заобилажење правних норми, али и учини за њих извесним наступање правних последица.

Важан корак је сматрам, постигнут увођењем одговорности правних лица за кривична дела, као и кажњавањем одговорних лица у правном лицу за дела и прописивањем казне затвора за исте.

Важно је међутим, развијати и политику охрабривања пријављивања оваквих активности и проналажење адекватних механизма заштите оних који то чине тзв. „узуњивача“. Код нас и у свету се међутим, често дешава да таква лица трпе озбиљне последице, и да услед пријављивања таквих дела бивају отпуштени, а врло често и њихов физички интегритет буде доведен у опасност.

У САД-у нпр. узбуњивачи добијају вишемилионске компензације уколико се на суду докажу њихове тврдње, док су код нас забележени случајевима малтретирања, отпуштања са посла и одуговлачења судских поступака ако до њих уопште дође.

Стога, приватном сектору се мора јасно ставити до знања да ће штета коју трпе недозвољеним понашањем бити већа од користи коју добијају. То се може постићи само развијањем свести да компаније морају да се понашају као одговорни грађани, прописивањем кривичних дела, ефикасним откривањем учинилаца и њиховим кажњавањем, уз развијање превентивних активности образовања, едукације и политике транспарентности.

Carina, odnosno carinska uprava kao deo državne uprave, predstavlja, prema brojnim istraživanjima u različitim delovima sveta, jedan od najkorumpiranih delova državne uprave**. Iako je po nekad percepcija o korupciji na carini znatno iznad stvarnog nivoa te korupcije, nesporno je da je ovaj deo državne uprave veoma ranjiv u tom pogledu.

Prva i osnovna funkcija carinske uprave je da omogućí brz i nesmetan prekogranični protok robe, odnosno da omogućí nesmetano obavljanje spoljne trgovine, čime se stvara osnova da zemlja realizuje svoje komparativne prednosti i da se specijalizacijom na toj osnovi u potpunosti uključi u međunarodnu podelu rada, čime se uvećava ekonomska Efikasnost.

6. Elementi strategije borbe protiv korupcije na carini

Osnovni element strategije borbe protiv korupcije na carini jeste sveobuhvatna liberalizacija i deregulacija spoljnotrgovinskih tokova, odnosno eliminisanje protekcionističkih politika.

To, svakako, uključuje potpuno napuštanje svih mera necarinske zaštite, odnosno kvantitativnih ograničenja uvozu, a obuhvata i drastično umanjivanje, ili, još bolje, eliminisanje carinske zaštite

.
Ovakvom liberalizacijom spoljnotrgovinskih tokova se uklanjaju osnovni podsticaji za korumpiranje carinskih službenika, odnosno motivi za korupcijuna carini sa dosluhom. Jednostavno, ukoliko je uvoz slobodan, odnosno ukoliko je carinsko opterećenje nisko, odnosno zanemarljivo, nikome se ne isplati da ulazi u trošak i rizik korumpiranja kakobi eliminisaotakvo, zanemarljivo opterećenje. Navedenu liberalizacijutrebada, ukoliko uopšte opstane carinska zaštita, prati i pojednostavljenje carinske tarife, što podrazumeva minimizaciju broja carinskih stopa, kao i umanjenje razlike između carinskog opterećenja koje one generišu.

Ukoliko carinska zaštita ipak opstane, idealno bi, sa stanovišta borbe protiv korupcije, bilo Uvođenje jedinstvene carinske stope za sve proizvode. Spoljnotrgovinska liberalizacija, pored blagotvornih efekata na korupciju, imala bi i direktne blagotvorne efekte na privredni rast, pa čak i na povećanje fiskalnih prihoda.

Obe vrste korupcije na carini (sa i bez dosluha) mogu se preduprediti poboljšanjima u pogledu obavljanja osnovnog posla carinske uprave – kontrole spoljne trgovine, odnosno prekograničnog prometa dobara. U ta poboljšanja spada uvođenje selektivnog pregleda pošiljaka, kao i odgovarajuće upravljanje rizikom pri odlučivanju koja će pošiljka biti pregledana.